

121 x 196,5 cm.

Joos de Momper, Landschap met everzwijn-jacht

door J. OFFERHAUS

Dürer noemt in het dagboek van zijn nederlandse reis de vlaming Joachim Patinir 'gut Landschafter'. Inderdaad is hij de eerste schilder in de Nederlanden, die we werkelijk landschapschilder kunnen noemen, en de hele zestiende eeuw zal het zwaartepunt van de landschapschilderkunst van de Nederlanden in Vlaanderen blijven liggen. Van dit centrum uit trekken aan het eind van de zestiende eeuw vele kunstenaars naar het noorden, die mede de grondslag leggen voor de zo beroemde zeventiende eeuwse hollandse school van landschapschilders. Daarnaast werken ook in het zuiden landschapschilders, die sterk gebonden aan de vlaamse traditie, invloed op de noordelijke gewesten hebben uitgeoefend.

Joos de Momper (1564-1635), schilder te Antwerpen, neemt zeker de belangrijkste plaats in tussen de landschapschilders, die omstreeks 1600 in het zuiden werken. Het Rijksmuseum heeft één van zijn indrukwekkendste werken uit zijn vroege periode, 'Een rivierlandschap met everzwijnjacht', kunnen verwerven.

De jacht neemt slechts een onbelangrijk deel van het schilderij in beslag. Het zijn vooral de grote donkere rotsmassieven, die met hun sterke bruine kleuren ons opvallen. Zij zijn begroeid en bebouwd met middeleeuwse burchten. Op de rechter rots torent zelfs een renaissance landhuis. Juist boven de brug, waarop een ruiter stil staat, zien we tussen deze bergen door in een rivierdal. In heldere kleuren steken een stadsprofiel, een paar schepen en een heuvelrug af tegen het water. In de verte verliest onze blik zich in de nevel, die de heuvels tot wolken maakt.

Het landschap dat we zo in vogelvlucht overzien, herinnert ons aan de manier van Pieter Brueghel, die zoals van Mander zegt:

'Ons leert te maken, sonder groote quelligh
Het diep afsien in een swymende delligh
Steyle clippen, wolck-cussende Pynboomen
Verre verschietens en ruysschende stroomen.'

Toch is het bij de De Momper bepaald geen gedwee navolgen van oudere schema's. Overal merken we de nauwkeurige en geïnspireerde waarneming van de kunstenaar. Vooral in het rivierlandschap en de achtergrond weet De Momper met losse toets en enkele stippen verf de essentie van een gegeven neer te leggen. Hij doet dit met een pointillistische techniek, die hem na de impressionisten weer veel waardering heeft doen vinden.

Het schilderij is overvol van details, die we van elders kennen; bijvoorbeeld het motief van de doorkijk in een bomenlaan voor de linkerberg, dat De Momper gelukkiger heeft uitgewerkt in enkele kleinere schilderijen. Toch is het een schilderij, dat we in zijn geheel kunnen overzien, zonder dat de veelheid van details ons afleidt. Juist de grote visie is belangrijk. De Momper heeft een landschap gemaakt dat alleen in de wereld van zijn fantasie bestaat. Hij bouwt met reële elementen een wereld van het ongeziene en fantastische; een landschap waarin we de schilder soms nauwelijks kunnen volgen, maar dat toch een ontroering kan geven zoals de landschappen van Hercules Seghers dit doen.